

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NARIŲ GRUPĖS KREIPIMASIS Į LIETUVOS
RESPUBLIKOS KONSTITUCINĮ TEISMĄ SU PRAŠYMU IŠTIRTI, AR LIETUVOS
RESPUBLIKOS ASMENS VARDŲ IR PAVARDĖS RAŠYMO DOKUMENTUOSE
ĮSTATYMO 3 STR. 3 D. IR 4 STR. 2 D. NEPRIĖŠTARAUJA LIETUVOS
RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI**

2022 m. sausio 20 d.
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimo nariai, vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucijos 105 straipsnio pirmąja dalimi, 106 straipsnio pirmąja dalimi ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 63, 64 straipsniais, 65 straipsnio 1 dalies 1 punktu ir remdamiesi šiais argumentais:

1) Lietuvos Respublikos Konstitucijos 14 str. nustatyta, kad „Valstybinė kalba - lietuvių kalba“.

2) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d. nutarimo „Dėl vardų ir pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase“ (bylos Nr. 14/98) konstatuojamosios dalies 4 p. nustatyta, kad „lietuvių kalba yra konstitucinė vertybė. Valstybinė kalba saugo tautos identitetą, integruoja pilietinę tautą, užtikrina tautos suvereniteto raišką, valstybės vientisumą ir jos nedalomumą, normalų valstybės ir savivaldybių įstaigų funkcionavimą. Valstybinė kalba yra svarbi piliečių lygiateisiškumo garantija, nes leidžia visiems piliečiams vienodomis sąlygomis bendrauti su valstybės ir savivaldybių įstaigomis, įgyvendinti savo teises ir teisėtus interesus. Konstitucinis valstybinės kalbos statuso įtvirtinimas taip pat reiškia, kad įstatymų leidėjas privalo įstatymais nustatyti, kaip šios kalbos vartojimas užtikrinamas viešajame gyvenime, be to, jis turi numatyti valstybinės kalbos apsaugos priemones /.../. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos piliečio pasas yra oficialus dokumentas, patvirtinantis asmens ir valstybės nuolatinį teisinį ryšį, t. y. asmens pilietybę, kad pilietybės santykiai yra viešojo valstybės gyvenimo sritis, asmens vardas ir pavardė piliečio pase turi būti rašomi valstybine kalba. Kitaip būtų paneigtas konstitucinis valstybinės kalbos statusas.“

3) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d. nutarimo konstatuojamosios dalies 7 p. yra nustatyta, kad Konstitucijos 29 straipsnyje yra „įtvirtinamas asmenų teisinės lygybės ir nediskriminavimo principas. /.../ Asmens tautybė taip pat negali būti pagrindas asmeniui reikalauti, kad jam nebūtų taikomos taisyklės, kylančios iš valstybinės kalbos statuso. Kitaip būtų pažeistas konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas. /.../ Jeigu teisės normomis būtų nustatyta, kad šių piliečių vardai ir pavardės Lietuvos Respublikos piliečio pase rašomi kitokiais, ne lietuviškais rašmenimis, būtų ne tik paneigtas konstitucinis valstybinės kalbos principas, bet ir sutrikdyta valstybės ir savivaldybių įstaigų, kitų įmonių, įstaigų bei organizacijų veikla. Dėl to piliečiams būtų sunkiau įgyvendinti savo teises bei teisėtus interesus ir būtų pažeistas Konstitucijoje įtvirtintas jų lygybės įstatymui principas.“

4) Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2009 m. lapkričio 6 d. sprendime „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d. nutarimo motyvuojamosios dalies 4 ir 7 punktų išaiškinimo“ nusprendė: „Išaiškinti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d. nutarimo (Žin., 1999, Nr. 2660-2662) motyvuojamosios dalies 4 punkto nuostata „asmens vardas ir pavardė piliečio pase turi būti rašomi valstybine kalba“ ir motyvuojamosios dalies 7 punkto nuostata „Jeigu teisės normomis būtų nustatyta, kad šių piliečių vardai ir pavardės Lietuvos Respublikos piliečio pase rašomi kitokiais, ne lietuviškais rašmenimis, būtų ne tik paneigtas konstitucinis valstybinės kalbos principas, bet ir sutrikdyta valstybės ir savivaldybių įstaigų, kitų įmonių, įstaigų bei organizacijų veikla“ reiškia ir tai, kad, Lietuvos Respublikos piliečio pase įrašius asmens vardą ir pavardę valstybine kalba, to paties paso kitų įrašų skyriuje galima įrašyti asmens vardą ir pavardę kitokiais, ne lietuviškais, rašmenimis ir nesugramatinta forma, kai

asmuo to pageidauja; toks asmens vardo ir pavardės įrašas pasą kitų įrašų skyriuje nelietuviškais rašmenimis neturėtų būti prilygintas įrašui apie asmens tapatybę valstybine kalba.“

5) Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2014 m. vasario 27d. sprendime „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21d. nutarimo kai kurių nuostatų išaiškinimo“ 1 punkte nusprendė: „Išaiškinti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d. nutarimo (Žin., 1999, Nr. 90-2662) motyvuojamosios dalies 4 punkto nuostatos „įstatymų leidėjas privalo įstatymais nustatyti, kaip šios [valstybinės] kalbos vartojimas užtikrinamas viešajame gyvenime, be to, jis turi numatyti valstybinės kalbos apsaugos priemones“, „asmens vardas ir pavardė piliečio pase turi būti rašomi valstybine kalba“ *inter alia* reiškia, kad kai įstatymų leidėjui nustatant asmens vardo ir pavardės rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase teisinį reguliavimą yra reikalingos specialios žinios, jis turi gauti specialių (profesinių) žinių turinčių asmenų (institucijų), *inter alia* pagal Lietuvos Respublikos įstatymus iš profesionalių kalbininkų - lietuvių kalbos specialistų (o tiek, kiek leidžia įstatymai, - ir kitų lingvistikos šakų atstovų) sudarytos valstybės institucijos, turinčios įgaliojimus rūpintis valstybinės kalbos saugojimu, pagal savo kompetenciją nustatyti valstybinės kalbos politikos gaires (arba siūlyti atitinkamoms įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios institucijoms jas nustatyti savo leidžiamais teisės aktais) ir vykdyti valstybinę kalbos politiką, oficialią išvadą, *inter alia* aiškiai išdėstyta poziciją, aiškius siūlymus, į kuriuos įstatymų leidėjas negali neatsižvelgti.“ To paties sprendimo motyvuojamosios dalies 7 p. nustatyta, kad: „pagal Konstituciją įstatymų leidėjas ar jo įgaliota institucija apibrėždama esminius valstybinės kalbos vartojimo klausimus, *inter alia* nustatydama Lietuvos Respublikos piliečių vardų ir pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase taisyklės, turi paisyti konstitucinio imperatyvo saugoti valstybinę lietuvių kalbą ir įvertinti galimą pavojų bendrinei lietuvių kalbai, lietuvių kalbos savitumui. Pagal Konstituciją netoleruotina, kad šios taisyklės, *inter alia* įtvirtinančios nelietuviškų asmenvardžių (vardo ir pavardės) rašymą Lietuvos Respublikos piliečio pase, būtų nustatytos neįvertinus jų poveikio bendrinei lietuvių kalbai, lietuvių kalbos savitumui. /.../ VLKK turi teikti oficialią išvadą, ar gali būti nustatytos ir kitokios asmens vardo ir pavardės rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase taisyklės nei nustatytosios Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 31 d. nutarimo „Dėl vardų ir pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase“ 2 punkte, *inter alia* ar konstitucinio reikalavimo „asmens vardas ir pavardė piliečio pase turi būti rašomi valstybine kalba“ formuluotė „valstybine kalba“, taip pat formuluotė „lietuviškais rašmenimis“ gali būti suprantamos taip, kad Lietuvos Respublikos piliečio pase kai kuriais atvejais rašant nelietuviškus vardus ir pavardes galima vartoti ne tik lietuvių kalbos abėcėlės raides, bet ir kitus tik lotyniško pagrindo rašmenis tiek, kiek jie dera su lietuvių kalbos tradicija, nepažeidžia lietuvių kalbos sistemos, lietuvių kalbos savitumo.“

6) Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, 2021 m. svarstydamas *Asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose įstatymo projektą* Nr. XIIIP-535, o taip pat atsižvelgdamas į aukščiau nurodytą Konstitucinio Teismo 2014 m. vasario 27 d. sprendimą, paprašė (2021-10-14 Nr. S-2021-4784) Valstybinės lietuvių kalbos komisijos oficialios išvados dėl šiame projekte siūlomos piliečių asmenvardžių rašybos nelietuviškais rašmenimis. Komisijos lapkričio 6 d. Seimui pateiktoje išvadoje pasakyta, kad ši komisija: „teikia neigiamą išvadą dėl 2021 m. birželio 2 d. Vyriausybės nutarime Nr. 392 /.../ Lietuvos Respublikos vardų ir pavardžių rašymo dokumentuose įstatymo projekto Nr. XIIIP-535 /.../ teikiamų siūlymų. Vertindama Vyriausybės siūlymus VLKK laikosi 2017 m. gegužės 23 d. rašte Nr. S1-232 (1.7) dėl vardų ir pavardžių įstatymų projektų /.../ išdėstytų nuostatų, kad Lietuvos Respublikos piliečių vardai ir pavardės asmens tapatybę patvirtinančiuose dokumentuose rašytini lietuviškais rašmenimis, išskyrus dvi galimas išimtis: a) užsieniečių, įgijusių Lietuvos Respublikos pilietybę, vardai ir pavardės Lietuvos Respublikos išduodamuose asmens dokumentuose jų pageidavimu įrašomi lotyniško raidyno rašmenimis pagal dokumento šaltinį - kitos valstybės išduotą asmens dokumentą; b) su užsieniečiu santuoką sudariusio ir jo pavardę paėmusio Lietuvos Respublikos piliečio, taip pat tokių sutuoktinių vaikų pavardės gali būti rašomos lotyniško raidyno rašmenimis, dokumento šaltiniu laikant užsieniečio asmens dokumentą.“

7) Nepaisant VLKK išvados, į kurią pagal Konstitucinio Teismo 2014 m. vasario 27

d. sprendimą įstatymų leidėjas „negali neatsižvelgti“, įstatymo projekte Nr. 535(2) liko papildomos Lietuvos piliečių asmenvardžių rašybos nelietuviškais rašmenimis išimtys jų tapatybės ir kituose oficialiuose dokumentuose, kurioms prieštaravo VLKK, ir šitas projektas Seime buvo priimtas, nors Seimo kanceliarijos Teisės departamentas 2022 m. sausio 12 d. pakartotinai pateikė išvadą, kad jis „siūlomas reguliavimas, kuriuo žymiai išplečiamas Lietuvos Respublikos piliečių ratas, įgyjančių teisę, kad Lietuvos Respublikos oficialiuose dokumentuose jų vardas ir pavardė būtų rašoma nelietuviškais rašmenimis (lotyniškos abėcėlės rašmenimis), nedera su Konstitucinio Teismo formuojama konstitucine jurisprudencija“.

8) *Asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose įstatymo* 3 str. 3 d., nustato: „3. Ne lietuvių tautybės Lietuvos Respublikos piliečio prašymu jo ir jo vaikų vardai ir pavardės Lietuvos Respublikos piliečio asmens tapatybę patvirtinančiuose dokumentuose ir civilinės būklės aktų įrašuose rašomi lotyniškos abėcėlės rašmenimis /.../“, o 4 str. 2 d. nustato kad Lietuvos Respublikos piliečio vardas ir pavardės Lietuvos Respublikos piliečio asmens tapatybę patvirtinančiuose dokumentuose /.../ gali būti nurašomi arba perrašomi lotyniškos abėcėlės rašmenimis (be diakritinių ženklų), jeigu: 1) jis arba jo tėvai, seneliai, proseneliai ar kiti protėviai turėjo ar turi kitos valstybės pilietybę ir vardas ir (ar) pavardė šiais rašmenimis įrašyti dokumento šaltinyje; 2) jis vardą ir (ar) pavardę įgijo užsienio valstybėje, kurioje gyvena, ir vardas ir (ar) pavardė šiais rašmenimis įrašyti dokumento šaltinyje; /.../ 4) jo tėvų ar vieno iš tėvų pavardė dokumento šaltinyje įrašyti ne lietuviškais rašmenimis. Kyla pagrįsta abejonė, ar šios nuostatos neprieštarauja valstybinės kalbos konstituciniam statusui ir Konstitucinio Teismo 2014 m. apibrėžtai „valstybinės kalbos“ sąvokai;

8) Seimas neturi diskrecijos keisti Konstitucijos 14 str., nes jis pagal Konstitucijos 148 straipsnį gali būti keičiamas tik referendumu, todėl jei teisinis reguliavimas, kurį nustato *Asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose* įstatymas, peržengia Konstitucijos 14 str., tai galimai būtų pažeistas ir jos 2 str., nustatantis kad „Suverenitetas priklauso Tautai“ ir pažeista jos 3 str. 1 dalis, kuri nustato: „Niekas negali varžyti ar riboti Tautos suvereniteto, savintis visai Tautai priklausančių suverenių galių“, o taip pat 5 str. 2 dalis, kuri nustato, kad „Valdžios galias riboja Konstitucija“.

9) piliečių asmenvardžių rašymui valstybine kalba neprieštarauja ir tarptautinė teisė; Europos žmogaus teisių teismas 2004 m. gruodžio 7 d. nutarime (*Mentzen prieš Latvija*) nors ir konstatavo, kad pareiškėjos pavardės fonetinė transkripcija ir gramatinė adaptacija, pakeitusi originalią rašybą, prilygsta kišimuisi į jos asmeninį ir šeimos gyvenimą, tačiau pripažino, kad toks valstybės kišimasis yra teisėtas siekiant apsaugoti kitų asmenų teises, kiek tai susiję su latvių kalbos oficialiu statusu. Nagrinėdamas klausimą, ar asmens vardo ir pavardės perraša (transkripcija) latviškai nepažeidžia Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, Teismas nustatė, kad nepažeidžia. Europos žmogaus teisių teismas konstatavo, kad „kiekviena Susitariančioji Šalis, gerbianti Konvencijos saugomas teises, yra laisva nustatyti ir reguliuoti savo oficialios kalbos ir kalbų vartojimą tapatybę patvirtinančiuose ir kituose oficialiuose dokumentuose“, taip pat pripažino, kad „valstybėms oficialioji kalba yra viena iš pamatinių konstitucinių vertybių, lygiai kaip valstybės teritorija, organizacinė valstybės santvarka ir valstybės vėliava. /... / padarydama kalbą savo oficialiaja kalba, valstybė iš principo apsiima garantuoti savo piliečiams galimybę netrukdomai naudotis teise teikti ir gauti informaciją ne tik privačiame gyvenime, bet ir jų santykiuose su viešąja valdžia“;

Kreipiasi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Lietuvos Respublikos *Asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose įstatymo*:

1) 3 str. 3 d., tiek kiek ji nustato piliečių asmenvardžių rašymą ne valstybine kalba, neprieštarauja Konstitucijos 14 str. ir 29 str.

2) 4 str. 2 d., tiek kiek jis nustato piliečių asmenvardžių rašymą ne valstybine kalba, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 14 str. ir 29 str.

3) 3 str. 3 d. ir 4 str. 2 d., tiek kiek jie nustato teisinį reguliavimą, kuriam Konstitucija nesuteikė įgaliojimų, neprieštarauja Konstitucijos 2 str., 3 str. 1 daliai, 5 str. 2 daliai.

Seimo narių parašai:

1. Eugenijus Jovaiša
2. Aušrinė Norkienė
3. Asta Kubilienė
4. Aurelijus Veryga
5. Ligita Girskienė
6. Stasys Tumėna
7. Dainius Kepenis
8. Valius Ažuolas
9. Deividas Labanavičius
10. Guoda Burokienė
11. Dainius Gaižauskas
12. Giedrius Surplys
13. Algimantas Dumbrava
14. Gintautas Kindurys
15. Robertas Šarknickas
16. Rimantė Šalaševičiūtė
17. Arvydas Nekrošius
18. Antanas Vinkus
19. Juozas Varžgalys
20. Jonas Jarutis
21. Rima Baškienė
22. Vilija Targamadžė
23. Audronius Ažubalis
24. Agnė Širinskienė
25. Valdemaras Valkiūnas
26. Laima Nagienė
27. Laima Mogenienė
28. Liudas Jonaitis
29. Petras Gražulis
30. Valentinas Bukauskas
31. Linas Kukuraitis
32. Mindaugas Puidokas
33. Kęstutis Mažeika
34. Andrius Paljonis
35. Remigijus Žemaitaitis
36. Valdas Rakutis
37. Algis Strelčiūnas

Tvirtinu 37 Seimo narių parašus

Lietuvos Respublikos
Seimo Pirmininkė
Viktorija Čmilytė-Nielsen
2022-01-26